

היום נלמד בעזרת ה':

חולין דף כא

(בעמוד הקודם)

תנו רבנן גדייה שילדה שלש בנות: וכל אחת מבנותיה ילדה שלוש נכדות. נמצא שיש לה סה"כ 12 צאצאים. הבנות והנכדות נכנסות ביחד לדיר כדי לקחת מהן 'מעשר בהמה'. אמר רבי שמעון אני ראיתי גדייה שבתוך שנה אחת היא ילדה שלוש בנות, והבנות שלה ילדו כל אחת שלוש בנות, והבנות והנכדות נכנסו ביחד להתעשר. (להלן יתבאר מה המחלוקת בין ת"ק לר"ש). עד כאן הבריייתא.

קושיא: למה לי למיתני שלש שלש? תוליד חד מינייהו תלת, ואינך תרתי תרתי: מדוע צריך לומר שכל אחת מהבנות שלה ילדו שלוש נכדות? מספיק שבת אחת תלד שלוש נכדות, ושתי הבנות האחרות ילדו שתיים כל אחת! כי לפי המקרה שכתוב בבריייתא אנו מגיעים ל-12 בהמות. אבל לפי ההצעה של הגמרא אנו מגיעים ל-10 בהמות, והרי מספיק רק 10 בהמות כדי לקחת מעשר. (החישוב: 3 בנות + 3 נכדות + 2 נכדות + 2 נכדות). תירוץ: איידי דאיכא חדא דלא סגי בלא שלש, תנא כולהו דילדו שלש שלש: בגלל שבת אחת חייבת ללדת שלוש נכדות, נקטה הבריייתא מקרה אחיד, שכל אחת מהבנות ילדה שלוש.

קושיא: ולמה לי למיתני שלש כלל? לילדו כולהו תרתי ותיהדר איהי ותוליד בהדיהן: מדוע בכלל צריך שאחת מהבנות תלד שלוש נכדות? מספיק שכל אחת מהבנות תלד רק שתי נכדות, והאמא תחזור ותלד עוד שלוש בנות באותה השנה, ואז נגיע ל-10! (החישוב: 3 בנות + 3 בנות + 6 נכדות).

לימא קסבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה: לכאורה הבריייתא סוברת שבהמה שמטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך אותה השנה!

דחייה: אם **תימצי לומר וכו'**: יתכן שמטנפת כן חוזרת ויולדת בתוך שנתה, אבל יולדת בודאי אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה. וכאן האמא כבר ילדה את השלוש בנות הראשונות, ולכן היא לא יכולה ללדת שוב פעם באותה השנה.

*

למדנו במשנה - אמר רבי שמעון אני ראיתי גדייה כו':

שאלה: מאי איכא בין תנא קמא לרבי שמעון? **הגמרא מביאה 4 תשובות -**

תשובה: **איכא בינייהו דזעירי**: מדובר בשלושת הבנות טינפו ביום האחרון של החודש השישי לחייהם. זעירי אמר שאין טינוף פחות משלשים יום, ולכן העז לא מקבלת עליה זכר עד לאחר שיעברו שלושים יום מהטינוף. תנא קמא סובר כזעירי. ולכן הן יכולות ללדת רק ביום האחרון של שנתן הראשונה (כי עליהם להמתין עד היום האחרון של החודש השביעי עד שיכנסו להריון, ואחר כך יש להם חמשה חודשי הריון עד הלידה). משום כך לא אמר תנא קמא שהן ילדו 'בתוך שנתן' כי אין להם מרווח זמן בתוך השנה ללדת, מלבד היום האחרון של השנה. אבל ר' שמעון אינו סובר כזעירי, ולכן הוא נקט שילדו 'בתוך שנתן' כי יש להם חודש שלם להתעבר (הוא החודש השביעי).

ואיבעית אימא - דכולי עלמא אית להו דזעירי: כולי עלמא סוברים כזעירי שהיא לא יכולה להכנס להריון חודש אחרי הטינוף. והמחלוקת בין ת"ק לרבי שמעון האם בהמה 'יולדת למקוטעין' כלומר יכולה ללדת לפני שנגמר החודש החמישי להריון שלה. לדעת ת"ק היא לא יולדת למקוטעין, ולכן היא יכולה ללדת רק ביום האחרון של השנה. אבל לדעת רבי שמעון היא יולדת למקוטעין. ולכן יש לה מרווח זמן שהיא יכולה ללדת בתוך החודש האחרון של השנה.

ואיבעית אימא - דכולי עלמא אינה יולדת למקוטעין: לכולי עלמא בהמה לא יכולה ללדת לפני סוף ההריון שלה. והמחלוקת בין ת"ק לר"ש האם אומרים 'מקצת היום ככולו'. לדעת ת"ק אנו לא אמרינן מקצת היום ככולו, ואם כן היא יכולה ללדת רק ביום האחרון של השנה. אבל לדעת ר"ש אנו אומרים 'מקצת היום ככולו' ולכן היא יכולה ללדת במשך שני הימים האחרונים של השנה, כי היא יכולה ללדת ביום האחרון של החודש החמישי להריונה לאחר שעבר מקצת היום.

ואיבעית אימא - זכ"ע אמרינן מקצת היום ככולו: לכולי עלמא אומרים 'מקצת היום ככולו', והמחלוקת בין ת"ק לר"ש האם בהמה שהיא 'מחוסר זמן להקרבה' נכנסת לדיר למעשר בהמה. (מחוסר זמן = בהמה שנולדה פסולה להקרבה עד היום השמיני ללידתה). לדעת ת"ק היא לא נכנסת להתעשר, ולכן לא אמר ת"ק שהזמן שעבר מהלידה הראשונה עד המעשר היה בתוך שנה, כי בגלל הנכדות הוצרכו כולם להמתין עד שיעברו עליהם שבעה ימים ויגיעו ליום השמיני ללידתו, ונמצא שהם נכנסו להתעשר לאחר שעברו מספר ימים לאחר תום השנה. אבל לדעת ר"ש בהמה מחוסרת זמן נכנסת להתעשר, ואם כן כולן התעשרו בתוך שנה מהלידה הראשונה, ולכן הדגיש ר"ש שהיה זה בתוך שנה!

והתניא רבי שמעון בן יהודה אומר: הגמרא מביאה ראייה מברייתא שדעת ר"ש שבהמה מחוסרת זמן נכנסת לדיר להתעשר. והטעם כי היא כמו 'בכור'. כמו שבכור קדוש 'לפני זמנו' כלומר לפני זמן הקרבתו והיינו לפני שעברו עליו שמונה ימים הוא כבר קדוש (כי הוא קדוש משעת לידתו), ובכל אופן הוא קרב על המזבח רק 'לאחר זמנו' לאחר שיעברו עליו שמונה ימים. כך גם לגבי מעשר בהמה, מחוסרת זמן קדושה למעשר לפני זמן הקרבתה כלומר לפני שיעברו עליה שמונה ימים, וקרבה על המזבח 'לאחר הזמן' כלומר לאחר שיעברו עליה שמונה ימים.

קושיא: ואדיליף מבכור ניליף מקדשים! צורת הלימוד הנ"ל היא 'בנין אב' = לומדים דבר אחד מדבר אחר הדומה לו. אך אם כן מדוע אנו לומדים מעשר מבכור ומתירים את המעשר לפני זמנו, ואיננו לומדים מ'קודשים' (שאר קרבנות) ואוסרים את המעשר לפני זמנו?

הלימוד מקודשים הוא, כמו שלא ניתן להקדיש בהמה לפני שיעברו עליה שמונה ימים, כך גם אי אפשר לעשר בהמה לפני שיעברו עליה שמונה ימים. תירוץ: **מסתברא מבכור הוה ליה למילף:** מסתבר יותר שנלמד מבכור, כי הוא דומה למעשר יותר משאר קודשים בארבעה דברים, כדלהלן.

גואל = למעשר ובכור אין פדיון, מה שאין כן שאר קודשים שנפדים אם נפל בהם מום. **מום** = מעשר ובכור קדושים למרות שהיה בהם מום קודם לכן, אבל שאר קודשים שהיה בהם מום אי אפשר להקדיש אותם. **תמורת** = בכור ומעשר שהמירו אותם בבהמה אחרת, ההמרה לא חלה. ובכל אופן בהמת התמורה מתקדשת,

אמנם לא מקריבים אותה. מה שאין כן תמורה של שאר קודשים שקרבה על המזבח. **אכילה** - בכור ומעשר שנפל בהם מום נאכלים (הבכור נאכל לכהן והמעשר לבעלים), אבל שאר קודשים שנפל בהם מום אין נאכלים אלא נפדים.

קושיא: אדרבה מקודשים הוה ליה למילף: אדרבא נלמד מקודשים כי הם דומים למעשר בארבעה דברים אחרים כדלהלן.

זכר - מעשר וקודשים באים גם מנקבה, ואילו בכור יכול להיות רק זכר. **קדוש** - את מעשר וקודשים צריך להקדיש, מה שאין כן בכור שהוא קדוש מאליו. **במתנות** - מעשר ושלמים קרבים על המזבח, אבל בכור הוא אחד ממתנות כהונה הניתנות לכהן. **פשוט** - מעשר וקודשים חלים על כל הוולדות, ואילו בכור חל רק על הולד הראשון.

תשובה: **אלא רבי שמעון העברה העברה גמיר:** אלא באמת רבי שמעון לא לומד את מעשר מבכור על ידי 'בנין אב', אלא על ידי 'גזירה שוה', מלשון "העברה" שנאמרה בשניהם (במעשר נאמר "כל אשר **יעבור** תחת השבט", ובבכור נאמר "**והעברת** כל פטר רחם הזכרים").

*

הגמרא מבארת מהו 'הטינוף' שעליו אנו מדברים כל הזמן.

היכי דמי טינוף? אמר רבא: כמו שאומרים הרועים של העיר 'צלתא' - נעצר הרחם שלה ונימוק העובר.

ושמואל אמר: פולטת אבעבועות של דם, וצריך להראות זאת לחכם כדי שיאמר האם זה היה עובר והיא נפטרת מהבכורה. **שאלה:** **חכם מנא ידע?** מניין הוא יודע? **תשובה:** **אמר רב פפא:** הכוונה להראות לרועה חכם.

*

אמר רב חסדא הרי אמרו וכו': הזמן של תחילת יצירת הוולד באשה הוא ארבעים יום (ומאז, אם הפילה היא טמאה. אבל אם הפילה פחות מארבעים יום הרי זה כמו מים בעלמא). שואל רב חסדא כמה זמן לוקח ליצירת הולד בבהמה?

אמר ליה רב פפא לאביי: האם זה לא מה שאמר זעירי שאין טינוף פחות משלשים יום? והבין רב פפא שרק אם הטינוף קרה אחרי שלושים יום מזמן ההתעברות, הוא נחשב 'טינוף' של וולד, והבהמה כבר אינה מבכרת. אביי דוחה: **הוא לקבל:** זעירי לא מדבר על זמן יצירת הולד, אלא כוונתו לומר שהבהמה לא מקבלת עליה זכר עד שיעברו שלושים יום מזמן הטינוף.

*

איתמר - מצינו לוקח מעובד כוכבים. לוקח מישראל מאי? למדנו במשנתנו את הדין של הקונה בהמה מגוי ואינו יודע האם היא ביכרה, מה דין הולד שיוולד לה. אבל מה הדין של הוולד בקונה מישראל ואינו יודע האם היא ביכרה?

אמר רב: הולד שהיא יולדת הוא בכור ודאי. כי אם היא כבר ביכרה, המוכר היה משבח את המקח ומספר לקונה שהיא ביכרה, וזו עיסקה טובה כי הקונה כבר פטור מבכורה.

ושמואל אמר: הולד שהיא תלד הוא ספק בכור. כי אין ראייה מכך שהמוכר לא השתבח לספר שהיא ביכרה, שהיא לא ביכרה. משום שהמוכר חשב שהקונה מעוניין לקנותה לצורך שחיטה, וממילא אין שום משמעות לגבי הוולד שיכול להוולד לה.

ורבי יוחנן אמר: הולד חולין ודאי. ומה הטעם? כי אם היא לא בכרה, כיון שהקונה יכשל באיסור כשלא ינהג בולד שלה קדושת בכורה, המוכר בודאי היה מודיע לו על כך. ומכך שלא הודיע לו בהכרח שהיא כבר ביכרה.

תניא כוותיה דרבי יוחנן: מצאנו ברייתא האומרת כרבי יוחנן שהולד חולין. הברייתא אומרת לגבי איסור שחיטה של אותו ואת בנו. 'אם לא הודיעו, הולך ושוחט ואינו נמנע'. כלומר בארבעה זמנים בשנה, הקונה בהמה והמוכר לא הודיע לו שהוא כבר מכר באותו יום את האמא שלה או את הבת שלה, הקונה יכול ללכת ולשחוט אותה בלי לחשוש שהוא עובר על איסור 'אותו ואת בנו'. כי על המוכר מוטל להודיע זאת לקונה, משום שבזמנים הללו כולם קונים בהמה לשחיטה.

ואם כן לפי זה, גם לענייננו על המוכר מוטל להודיע לקונה שהבהמה לא ביכרה כדי שהקונה לא יעבור איסור.

לימא תיהוי תיוכתא דרב ושמואל: לכאורה קשה מהברייתא הזו על רב ושמואל. כי כאמור מוכח מהברייתא שאם המוכר לא הודיע לקונה כלום הולד הוא חולין ודא! תשובה: **התם במוכר תליא מילתא הכא בלוקח תליא מילתא:** לגבי אותו ואת בנו, על המוכר מוטל להודיע לקונה את הדבר כדי לא להכשיל אותו, משום שהקונה לא מעלה בדעתו שאולי מכרו את האם או את הבת באותו היום. אבל לגבי בכורה, כאשר נולד לה הולד הראשון, על הקונה מוטל לברר האם הוא בכור או לא. ולכן אין ראייה מכך שהמוכר לא הודיע לו, שהיא לא מבכרת.

משנה: רבי אליעזר בן יעקב אומר: בהמה גסה שהפילה חתיכה עגולה של דם (תפא"י). החתיכה תיקבר (בגמרא יתבאר הטעם, כדי לפרסם את הדבר שהיא פטורה מהבכורה), והבהמה פטורה מן הבכורה, כי נפל פוטר מבכורה.

גמרא: תני רבי חייא: החתיכה אינה מטמאה לא במגע ולא במשא. קושיא: ומאחר דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא, אמאי תקבר? תשובה: **כדי לפרסמה שנפטרה מן הבכורה:** באמת החררה אינה צריכה קבורה, אבל אנו עושים זאת כדי לפרסם את הדבר שהיא נפטרה מהבכורה. כי האנשים הרואים שאנו קוברים את החררה מבינים שיש כאן ולד שצריך קבורה.